

Становище

от доц. д-р Елена Янакиева

за участие в конкурс за доцент в СУ „Кл. Охридски” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки /Книгознание, библиотекознание, библиография - Организация и управление на библиотеките/, обявен в ДВ, бр.24 от 16.03.2018 г.

Обща характеристика на представените от кандидата трудове

За участие в конкурса гл.ас. д-р Анета Дончева е представила хабилитационен труд и 30 публикации. За информация е представен и списък на всички публикации на кандидата – общо 75.

Справката за цитираните публикации според приложеното „Уверение”, издадено от Университетска библиотека „Св.Кл. Охридски” показва, че са открити 16 цитирания. Броят на цитиранията в печатни публикации, по справка на автора, е 41.

Обща характеристика на преподавателската и научната дейност на кандидата

1. Учебно-преподавателска дейност

От 2016 г. А. Дончева е главен асистент в СУ „Св.Климент Охридски”, Философски факултет, Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика”. Води лекции по дисциплините „Библиотекознание”, „Организация и управление на библиотеките”, „Организация и управление на информационните ресурси”, „Библиотечен мениджмънт” и „Развитие на колекциите” в бакалавърска и магистърска степени. Под нейно научно ръководство са защитени успешно шест дипломни работи, като избраните теми са свързани с управлението, проектната дейност, дейности в отделни библиотеки и др.

2. Участие в научни и научно-приложни проекти

„Оценка на информационната стойност на уеб сайтовете на регионалните библиотеки в България. Конструирание на

препоръчителен модел на уеб сайт, отразяващ резултатите от дейността на регионалната библиотека” е проект на Катедра БИНКП, успешно реализиран в края на 2017 г. А. Дончева е участвала активно в идейната обосновка и анализа на рубриците от сайтовете на библиотеките.

3. Публикации

Развитие на библиотечната инфраструктура в България е хабилитационният труд на А. Дончева, обсъден и приет на Катедрения съвет на Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика” при Софийски университет „Св. Кл. Охридски” /Протокол № 6/2018 г./.

Авторката обосновава значението и актуалността на избраната тема с нарастналата необходимост да се измерват резултатите от дейността на библиотеките и тяхната ефективност, тъй като условията, в които те работят, са силно променени. Важно е да се направи анализ и оценка на библиотечната инфраструктура /БИ/ не само поради настъпилите промени, но и поради факта, че това може да подпомогне органите на управление при разработване на стратегии за развитие на сектора.

Изследването разглежда БИ и нейните основни елементи – видове библиотеки; физически обем и капацитет; обхват и достъп на населението до отделните елементи на БИ; частично – финансовите критерии за нейното развитие. Авторката правилно ограничава труда си до институционалното изследване на библиотеките и библиотечните мрежи, като извън обхвата му са библиотечното образование, изследвания, сдружения и печат, които оказват косвено влияние върху инфраструктурата. Това позволява да съсредоточи и задълбочи усилията си върху проучването на основните елементи на библиотечната инфраструктура.

Трудът е структуриран в пет глави, като в първите четири са проучени зараждането, развитието и съвременното състояние на библиотечните мрежи у нас. Хронологичното обособяване на тези глави е съобразено с обществените промени в страната. В пета глава се предлагат съвременни насоки за развитие на библиотечната инфраструктура. Трудът включва 142 с. текст, 134 цитирания под линия, списък на източници за статистически данни, използвана литература /97 източника/, таблици във всяка част и сводни таблици по всички избрани показатели.

В Глава първа авторката проследява различни виждания за същността на инфраструктурата, като отбелязва липсата на

общоприети дефиниция и разбиране на нейната същност, състав и значение. Приема обособяването на два основни дяла инфраструктура – стопанска и социална, а библиотечната инфраструктура разглежда като част от инфраструктурата на културата, образованието и науката, тъй като различните видове библиотеки имат различна ведомствена подчиненост.

Недостатъчните исторически изследвания в областта на библиотечното дело; липсата на задълбочени изследвания за библиотечните дейности в отделните библиотеки и библиотечни мрежи; недостатъчните анализи за състоянието на библиотечния сектор; трудностите с официалната статистика; проучвания за състоянието само на отделни библиотеки и др., според нея са фактори, които сериозно затрудняват изследването. Авторката представя основните критерии за изследване на БИ, като обосновава причините, по които те са избрани – наличие на достъпна информация и статистика, макар и непълна, и разпознаваемост в националната и международна практика. Тъй като всяка библиотека има специфика и това затруднява сравнението, тя избира удачен подпод - процесите да бъдат проследени не от гл.т. на конкретна библиотека или вид библиотека, а от гл.т. на държавата и регионите; избраните критерии се отнасят до дейности, ресурси и др., които могат да бъдат контролирани от библиотеките. Затова избраните основни критерии за характеристика на БИ са: 1. Видове библиотеки и библиотечни мрежи. Нормативна уредба 2. Физически обем и капацитет на БИ /брой библиотеки – общо и по видове/, библиотечен фонд /книгоосигуреност на жител, персонал, сгради/ 3. Обхват и достъп на населението до отделните елементи на БИ /брой регистрирани читатели, брой заети библиотечни документи, брой посещения/ 4. Финансови показатели за развитието на БИ.

Тези критерии са приложени последователно при проучването на библиотечната инфраструктура през отделните периоди, разгледани в следващите глави. Авторката прави важната уговорка, че критериите се отнасят до работата на библиотеките главно в традиционна среда, тъй като такива са данните от официалната статистиката. Много удачно решение е в края на всяка глава да бъдат представени подробно констатациите и основните изводи за степента на изграденост и възможностите за достъп до БИ. Този подход позволява на авторката да сравни резултатите от цялостното изследване и да изведе общи изводи и тенденции.

Във Втора глава е изследвано формирането и развитието на библиотечната инфраструктура в България от Освобождението до Втората световна война. Подробно са представени нормативните актове, които регламентират учредяването на двете най-големи народни библиотеки – тези в София и Пловдив, както и създаването на общинските и читалищни библиотеки. Изводът, до който достига е, че създаването на тези библиотеки, регламентирано със Закона за народното просвещение от 1909 г. , от съвременна гледна точка е начало на библиотечна мрежа по териториален признак. По-нататък проследява, отново на базата на нормативни документи, създаването на мрежата от университетските и библиотеките при висшите училища, както и на мрежата от специални библиотеки. Вторият критерий за изследване на библиотечната инфраструктура е физическият обем. В табличен вид са представени броят на библиотеките – общо и по видове; големината на библиотечните фондове, вкл. разпределението на депозитните екземпляри съгласно нормативните документи; книгоосигуреност на жител; брой на библиотечния персонал; библиотечни сгради. Тук и в следващите глави са използвани данни от официалната статистика, както и материали за отделни библиотеки, доклади, прегледи и др. Чрез третия критерий е проучен обхватът и възможностите за достъп на населението до библиотечната структура. В таблици са представени броят регистрирани читатели, броят заети библиотечни документи, обръщаемост на фонда и др. Финансовите показатели са четвъртият критерий, по който са представени данни за приходите и разходите на библиотеки, като отделно са представени данни за Народната библиотека в София. Изводите в резултат на направеното проучване са: започва изграждането на мрежата на държавните, общинските и градски библиотеки в България; започва развитието на читалищата и читалищните библиотеки; поставя се началото на мрежа от университетски и специални библиотеки; създава се и се развива Библиотеката при БАН; развиват се училищните библиотеки. Библиотечната инфраструктура, която се формира през този период, на практика съществува и днес. Пак в този период се изграждат основните колекции на всички видове библиотеки; фондовете нарастват, средната осигуреност за книги е висока, регламентира се практиката за депозиране на печатните материали в библиотеките. Проблемите със сградния фонд и персонала са големи; започва провеждането на първите професионални курсове за библиотекари. Поради непълните

данни за финансовото състояние на библиотеките, е невъзможно да се направят коректни изводи. Важна е констатацията, че това е единственият период, когато всички библиотеки имат единно управление – Министерството на народното просвещение.

В Трета глава е изследвано развитието на библиотечната инфраструктура след Втората световна война до 1989 г. Новото държавно устройство налага пълен контрол върху библиотечните дейности и променя нормативната уредба, с което се променя ведомствената принадлежност на библиотеките и функциите и задачите на част от тях. Променя се и установената библиотечна мрежа. Създава се мрежата на окръжните библиотеки, появяват се профсъюзните и научно-техническите библиотеки, мрежата от библиотеки при висшите учебни заведения се разширява. Тези констатации са обосновани чрез преглед на редица нормативни документи, доклади и прегледи за развитието на библиотеките, публикации, учебни помагала. Въз основа на проучване на новата нормативна уредба, А. Дончева установява, че на практика се изгражда паралелна на библиотечната система – тази за научно-техническа информация. Подробно е представено и анализирано и *ПМС № 2 от 20 януари 1970 г. за утвърждаване на основни положения за организиране на единна библиотечна система в НРБ*, тъй като то, според авторката, оказва най-голямо влияние върху библиотечната инфраструктура в България, действала на практика до влизането в сила на Закона за обществените библиотеки през 2009 г. Най-важните изводи от проучването на този период са : наложена е централизирана и йерархизирана организация, без съобразяване с историческото развитие и спецификата на видовете библиотеки, с което се ограничават възможностите за развитие; честото преструктуриране на управленските институции пречи за устойчива политика в библиотечното дело. Авторката коректно отбелязва, че представените данни са от 1958 г., тъй като дотогава официалните статистически данни са непълни. До 1969 г. броят на библиотеките се увеличава двойно, като най-голямо е увеличението при читалищните. След приемането на ПМС №2 броят на библиотеките намалява не поради обединяване на библиотеки и дейности, а поради особености на статистиката. Ръстът на библиотечните фондове е значителен, като най-голямо увеличение има фондът на Националната библиотека. Причините са големият брой депозитни екземпляри, които дават възможност за засилен обмен с чужди библиотеки, добро валутно финансиране и висококвалифицирани специалисти, занимаващи се с комплектуване. В този период има

изключителна активност в нормативната уредба за депозирането, като се променят библиотеките, в които постъпват депозитни екземпляри. Най-важното от гл.т. на развитието на библиотечната инфраструктура е, че има изградена мрежа от различни видове библиотеки и връзки между тях.

В Четвърта глава А. Дончева изследва съвременното състояние на библиотечната инфраструктура – края на ХХ и началото на ХХІ в. Този период, по определението на авторката, е мъчителен за библиотеките, тъй като е свързан с липса на държавна политика, хаотичност, почти отсъстващо финансиране, при това в условията на тежка икономическа, политическа, социална, демографска криза, а от друга страна, с навлизането на информационните и комуникационни технологии, за които библиотеките са неподготвени. Това е процес на разпад в библиотечната сфера. Като положителен тя отбелязва фактът, че библиотечната общност бързо осъзнава значението на съвременна нормативна база като предпоставка за модернизиранието на библиотеките и трансформирането на БИ. Проследява опитите за частично решаване на проблеми на отделните видове библиотеки чрез промяна на закони, свързани с културата, науката и образованието, чрез постановления за преобразуване на културни институти и др. Много подробно проследява проектите, свързани със създаване на нова законова и подзаконова база за обществените библиотеки. Отчита, че програмата „Глобални библиотеки – България” изиграва най-голяма роля за промяната на състоянието на обществените библиотеки. Изяснява как и доколко обществените и законодателни промени се отразяват върху дейността на библиотеките при висшите учебни заведения, училищните, специалните библиотеки. И в тази глава в табличен вид са представени данните по приетите критерии по видовете библиотеки и дейностите им по икономически региони. Най-важният извод от направеното проучване на периода е, че не се формира национална политика и обща стратегия за развитието на библиотеките. В тази глава са представени и резултатите от няколко важни проучвания на библиотеките, които са с национален и общобиблиотечен обхват – проектът Национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа /НАБИМ/ и проектът „Готовност на българските библиотеки за превръщането им в центрове на знанието на информационното общество”, като се посочва, че резултатите от тях и особено от втория са оказали силно въздействие върху библиотечната общност и са насочили общественото и административното

мнение към необходимостта от належащи промени. Подробно са представени и анализирани и проучванията по Програма „Глобални библиотеки – България” и по проекта „Книжовното наследство в българските библиотеки”.

Констатациите и изводите за степента на изграденост и възможностите за достъпа библиотечната инфраструктура са представени изключително подробно, като най-важните са: липса на държавна стратегия за библиотеките, разединение в професионалната общност, успешна законодателна дейност по отношение на ЗОБ, но и посочване на нерешени проблеми, проблеми при университетските и специалните библиотеки, много нерешени въпроси по опазване на културното наследство. Във фондовете присъстват дигитални ресурси /статистика за броя им няма/, а обществените библиотеки стават създател и разпространител на местни електронни ресурси. Силно е намалял броят на потребителите на библиотеките и на персонала. Установява се стабилно висше образование по библиотечно – информационни специалности; развиват се форми на продължаващо образование. Но липсват условия за кариерно развитие на библиотечните специалисти и стимулиране на труда им. В обществените библиотеки голяма част от заетите нямат библиотечно образование и компютърна грамотност. През този период се учредява Съюзът на библиотечните и информационните работници като доброволна и независима организация на специалисти от всички видове библиотеки /днес ББИА/; увеличават се специализираните издания.

В Глава Пета авторката посочва съвременните насоки за развитие на БИ, логично изведени от направените в предходните глави проучвания. Анализирани са проблеми, свързани със степента на изграденост и възможностите за достъп до БИ, икономическите и социални трансформации у нас и основните стратегически документи и тяхното влияние върху БИ. Посочва, че националната библиотечна инфраструктура трябва да отчита особеностите на всички видове библиотеки. Наложителна е цялостна реформа на тази инфраструктура.

Основните приноси на изследването са:

- Много задълбочено е проучено състоянието на всички видове библиотеки в България за целия период от създаването им досега, като са приложени точно подбрани критерии

- Обработени, анализирани и систематизирани са огромен брой статистически данни, данни от изследвания, доклади, непубликувани материали и др.
- Проучена и анализирана е цялата нормативна уредба за библиотеките, както и нормативни документи, засягащи частично дейността им
- Проучени и анализирани са всички проекти и програми, свързани с темата
- Проучени и анализирани са всички държавни документи – стратегии, насоки и др, свързани с темата
- Въз основа на всички проучвания са изведени логични констатации и изводи
- Цялостното изследване, изводите и констатациите дават основание на авторката да предложи въвеждането на ново понятие – „библиотечна инфраструктура”, аргументирано много добре. Целта е то постепенно да се наложи в специализираната литература, като замени досега използваните „библиотечна система” и „библиотечна мрежа”.

Бележки

Въпреки установената в литературата липса на определение за библиотечна инфраструктура/или може би точно поради това/, авторката би могла да даде собствено определение на БИ, макар че подходът, който е избрала, също работи много добре – изследване на БИ чрез система от подбрани показатели.

Освен хабилитациония труд, за участие в конкурса са представени учебници, сборник със законодателни материали, статии. Номерацията по-долу е по Списъка на публикациите за участие в конкурса, представен от кандидатката.

Организацията и управлението на библиотеките, на отделни библиотеки и библиотечни дейности, изискванията към библиотечния мениджър, проблемите на персонала и др. са основното поле, в което А. Дончева работи. Нейната отлична теоретична подготовка и дълъг практически опит в управлението

на най-голямата библиотека у нас – Националната, са предпоставка за задълбочено изясняване на проблемите в тази област. Всички публикации представят многото наболели проблеми и целят да предизвикат дискусии, тъй като навсякъде авторката защитава тезата си, че само със съгласие и общи усилия може да бъде постигнат успех. Необходими са изграждане на ефективна общонационална политика и на стратегия за развитие на библиотечната инфраструктура, основана на добри взаимоотношенията с политическите сили; отчитане на интересите на гражданите; хармонично състояние на взаимоотношенията в рамките на професионалната общност; единството на общността по всичките жизненоважни въпроси на библиотеките

Теоретично организацията и управлението на библиотеките са представени в „Учебник по библиотекознание и библиотечен мениджмънт” /4/ и „ Организация и управление на работата в обществената библиотека : Наръчник на библиотекаря” /2/ /написани в съавторство, с коректно посочване на частите, написани от нея/. А. Дончева изяснява темите, свързани с мисията, функциите и дейностите на институцията „библиотека”, библиотечната система в България, нормативната уредба за библиотеките; библиотечния мениджмънт, маркетинг и връзки с обществеността, проблеми на персонала и др. Макар да са предназначени за конкретни цели и съдържанието им да е съобразено с тях, учебникът и наръчникът могат да се ползват от широк кръг специалисти и студенти. Монографията „*Видове библиотеки при промяна на парадигмата на библиотечната теория и практика*” /5/ е дисертационният труд на авторката.

В студията „*Развитие на библиотечната инфраструктура в България*“ (26) авторката за първи път въвежда понятието „библиотечна инфраструктура” и изяснява същността и нейното развитие в България. Освен основните компоненти на библиотечната инфраструктура - библиотеките и библиотечните мрежи, тя изследва и библиотечното образование, библиотечната наука (библиотековедските изследвания),

библиотечните сдружения и библиотечния печат, които оказват влияние върху нейното развитие.

В „*Национално съгласие за динамичното развитие на библиотеките*“ (24) авторката поставя редица актуални въпроси: доколко динамично се развиват българските библиотеки; реална ли е промяната в тях; сравнима ли е международната практика относно качеството на библиотечните услуги и ефективността на работата; имаме ли национално съгласие за дългосрочността на реформите и структурирането на библиотечната система в полза на гражданите? Анализира връзките управляващи-библиотеки, библиотеки-библиотечна общност - граждани и стига до важни изводи: държавата декларира, но не предприема реални действия за библиотеките; няма сериозни проучвания за промените в потребителските нагласи, библиотечното обслужване, ролята на библиотеките за гражданите; липсва съгласие между библиотеките как да обединят усилията си по отношение на изграждане и опазване на колекциите, осигуряване на достъп и качествено обслужване и редица други дейности. В статията „*Стратегически приоритети на българските публични библиотеки за благо на съвременните читатели*“ (27) авторката разглежда съвременната роля на обществената библиотека като важен източник на знания, пространство за обучение, култура и социална комуникация. Въз основа на подробен преглед и анализ обосновава необходимостта от разработки на ръководни принципи, приоритети, възгледи и стратегии за бъдещото развитие на обществените библиотеки.

В статията „*Характеристика на вида „национална библиотека“ и съвременни тенденции в неговото развитие*“ (21) авторката проследява промените в дейността на националните библиотеки в условията на нова технологична и информационна среда. Изводите, до които достига след направения обстоен анализ показват, че националните библиотеки преосмислят своите приоритети, дейности и поведение. Основните им задачи и функции се запазват, но всички тесе опитват да изградят стратегии за развитието си съобразно променените условия. Тенденцията националните библиотеки да разкриват огромното си книжовно богатство както в реална, така и във виртуална среда се развива; усилията за осигуряване на условия за свободен и безпрепятствен достъп до информация се увеличават. Националните библиотеки разработват нови модели на сътрудничество с други културни, образователни и информационни институции на национално, европейско и

глобално равнище. Тенденциите в развитието на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ не се отличават от специфичните за вида. През последните години продължава активното обсъждане на перспективите, които имат националните библиотеки в ХХІ в.

Интересен поглед върху управлението предлага статията „Мениджмънт на разнообразието в библиотеката“ (25) - разнообразието е част от гражданското общество, а в съвременната библиотека то е в колективите, потребителите, читателите. Авторката се опитва да изясни значението му за библиотеките и доколко то може да бъде фактор за растеж и развитие, но отчита, че не е намерило място в съвременните библиотеки у нас.

Проблемите на организацията и управлението на Националната библиотека са обект на голяма част от публикациите. Те са разгледани в контекста на променената социална и информационна среда, като акцентът е върху повишаването ефективността от дейностите и капацитета на библиотеката чрез въвеждането на новите информационни и комуникационни технологии и въздействието им върху управлението, организацията и функционирането на основните библиотечни дейности. Важна цел и резултат от проектите за дигитализация са опазването на писменото ръкописно-документално наследство, съхранявано в националната библиотека, и подобряване на достъпа до него. А. Дончева е ръководител на голяма част от проектите, които си поставят тези цели, двигател и активен участник в тях и в промените в структурата на библиотеката. Затова публикациите се отличават с конкретност, детайлно познаване на проблемите и предлаганите решения.

Публикацията *Проект за Дигитален център на българската национална библиотека* /13/ подробно изяснява предпоставките за създаване на Дигитален център, свързани с приоритетното реализиране на програмата за реформи в технологиите; целите - опазването на културно-историческото наследство на всяка страна в рамките на Европейската общност; подборът на документи и в какъв обем ще бъдат дигитализирани; основните дейности - организиране на пилотен проект, изработване концепция за дигиталната библиотека и др. Представени са етапите на изпълнение на проекта; финансирането му; необходимия персонал; материалната и техническата база.

Статията *Политика на националната библиотека на България за*

опазване на културното и историческото наследство чрез интензивно развитие на информационните и комуникационни технологии /16, в съавт./ представя приоритетите в опазването на националното книжовно наследство в българската Национална библиотека и предлага план за национална стратегия за дигитализирането на книжовното ръкописно-документално наследство, запазено в България. Предлага се и поетапно дигитализиране на редица материали: ръкописи, стари картички, портрети, снимки и др.; най-старите запазени ръкописи и документи, независимо от произхода им (до края на XIII в.-X-XIII в.); българското ръкописно наследство от XIV в.; османски, гръцки и латински ръкописи от XIV- XVIII в.; периодични издания (всички изданията до 60-те години на XX в. и по теми на старата периодика; заплашени от унищожение или труднодостъпни сбирки от българските писмени паметници. В *Участие на Националната библиотека в международни проекти за дигитализация / 17, в съавт./* изяснява участието на Националната библиотека в международни проекти за дигитализация – Европейската библиотека, Световната дигитална библиотека, BG0046 Дигитализиране и опазване на писменото богатство на България, Impract. Представя съдържанието на проектите, участието на Националната библиотека, целите на дигитализацията, приоритетите за избор на документи за дигитализиране, структурните преобразования във връзка с дейностите по дигитализация. Отчита постиженията. *Дигитална библиотека на Националната библиотека „Св. св . Кирил и Методий “ : Проект BG0046 – Дигитализация и запазване на писменото наследство на България / 18, в съавт./* представя резултатите от завършването на проекта и откриването на модерно оборудвания Дигитален център. Представени са целите и изпълнените задачи, дейности по проекта и получените резултати. В статията *Проектът „Виртуална библиотека – България“: нови перспективи и нови шансове“* (14) авторката разкрива дейността по реализирането на Проекта „Виртуална библиотека –България”, чиято цел е създаването на Единна национална библиотечно-информационна система и модернизирането на българските библиотеки като центрове на знанието в информационното общество. Представени са ползите от реализирането на проекта, участниците, структурата, програмното осигуряване на системата COBISS.BG. Статията съдържа и кратка информация за развитието на системата COBISS и мрежата COBISS.Net. В *Наложителни промени в структурата на Националната библиотека в ИО* (19) е

анализирана необходимостта от промени в Национална библиотека във връзка с изпълнението на проекта „Виртуална библиотека – България” и дейностите по дигитализация на колекциите и създаването на Дигитална библиотека. Авторката отчита, че радикалните промени в технологиите са довели до сериозни промени при депозирването, комплектуването, каталогизацията и регистрацията на документите и описва основните процеси на осъществяване на промяната - технологични, структурни и др. Споделени са множеството проблеми и постигнатите резултати – промени във вътрешната организация, изграждане на нови структури, фокусиране върху оптимизирането на процесите. В статията *Ориенталските колекции на Националната библиотека в контекста на процесите по опазването на националното книжовно културно наследство и достъпа до него* /12, в съавт./ са представени формирането на ориенталските колекции в Националната библиотека, съдържанието на трите големи колекции – Архивни документи, Ръкописни книги и Старопечатна арабографична книжнина, обслужването с тези колекции и мерките за подобряване на достъпа до тях, развитието на научноизследователската дейност и създаването на описи и каталози на част от колекциите, мерките за защита на тези колекции.

Макар публикацията *„Директорът на една съвременна европейска национална библиотека“* (20) да е писана по конкретен повод и за конкретна личност, в нея А. Дончева представя вижданията си за това, какъв да бъде библиотечният директор, как и накъде да води политиката и дейностите на библиотеката, в частност – на националната библиотека. В тази връзка са представени редица проекти и дейности на Българската национална библиотека, свързани с подобряване на достъпа до колекциите и информацията, съхраняване на националното културно наследство и дигитализация на документи, подобряване достъпа до услуги, коопериране със сродни институции на национално, европейско и глобално равнище и др.

Три от публикациите изясняват ролята на библиотечния мениджър – посочената по-горе /20/ и двете публикации в сборника с доклади от Международната научна конференция "Библиотеката и жената" - „ *The Woman, The Library and the Bridge between Civilizations*“ (8) и „ *The Woman - Librarian and Manager*“ (9) Те засягат участието на жените в управлението и според авторката, го обогатяват със специфичен стил на

поведение и практика на управление. Авторката коментира и статистически данни за положението на жените в обществото и управленската сфера, както и съществуващите бариери пред кариерата на жените.

Проблеми на **организационната култура** като част от управлението са обект на публикацията *„Наблюдения върху формалните и неформалните отношения в организационната култура на библиотеката“* /22/ и са опит за изясняване на малко изследвана страна на организационната култура, свързана с неформалния живот в организацията и неформалните отношения между служителите. Според авторката, неформалните отношения оказват значимо влияние на управлението във всяка организация и могат да бъдат негов инструмент, но у нас липсва традиция в изследването им. Направена е характеристика на неформалните отношения, посочени са причини за възникването им и възможностите за управлението им. На основата на резултатите от две проучвания, но главно на собствения си практически управленски опит в Националната библиотека, А. Дончева достига до много важни изводи: неформалните отношения трябва да бъдат признати, наблюдавани и управлявани, тъй като нарушават ефективността на дейностите и могат да предизвикат редица проблеми; формалните и неформалните отношения, взети заедно, могат да осигурят системен подход за умелото справяне със сложните проблеми на организационната култура, която трябва да бъде постоянно наблюдавана, изучавана и ефективно управлявана. Пак като управленски проблем е разгледан библиотечният персонал в *Библиотечният персонал в Националната библиотека – гледната точка на един мениджър* /15/. Представена е статистическа картина на състоянието на персонала в Националната библиотека и са анализирани принципите за управление. Човешките ресурси са основен фактор за реализацията на библиотечните дейности, а тяхното умело управление - важно за ефективното им изпълнение. Акцентира се върху някои от най-съществените елементи при работата с персонала и се споделят разсъждения върху състоянието и бъдещето на персонала в Националната библиотека.

Международното сътрудничество и сътрудничеството между

библиотеките са важна част от дейността на всяка библиотека. В *„Участие на Народната библиотека в международни професионални инициативи“* /11/ разглежда най - важните направления, в които се осъществява международната дейност на Националната библиотеката в годините на прехода – участие в работата в международните библиотечни организации, проекти и програми, както и търсенето на нови възможности за коопериране и съвместни дейности. Коментират се и проблемите на двустранните отношения и двустранните договори за сътрудничество с националните библиотеки в Европа и света. *„Регионалното сътрудничество на националните библиотеки“* /10, в съавт./ представя инициативи за сътрудничество със сродни културни институции в страните от Югоизточна Европа и създаването за първи път на Асоциация на Националните библиотеки от Югоизточна Европа. Във *„Възможности за сътрудничество между националната библиотека „Св.Св. Кирил и Методий“ и публичните библиотеки“* /6/ се анализират промените, които настъпиха в страната след 1990 г. и отражението им върху библиотеките. Авторката установява нарушаване на връзките на кооперация, координация, интеграция и централизация между библиотеките и излага вижданията си за развитието на сътрудничеството в съвременните условия след преразглеждане на връзките между отделните библиотеки.

Нормативната уредба за библиотеките е областта, в която А. Дончева работи от началото на професионалната си кариера досега, като участва в създаването на повечето проекти за закони, наредби, стандарти и др. За конкурса са представени третото допълнено издание на *Сборника с нормативни документи за библиотечното дело в България* /3, в съавт./, в което са включени и нормативните документи за периода 1989- 2012, и публикацията *Проектът за закон за Националната библиотека като неразделна част от библиотечното законодателство в страната* /7/, в която разглежда проблеми на библиотечното законодателство в страната и хронологията на работата по изработването на библиотечни закони. Предлага по-гъвкав модел за система от библиотечни нормативни актове и

аргументира необходимостта от отделен закон за Националната библиотека.

Статистиката и представянето на резултати от библиотечните дейности е друга област, в която А. Дончева работи много активно. В статията „Актуалната библиотечна статистика“ /23/ авторката разглежда библиотечната статистика от два аспекта – съдържание /данни и информация за библиотечните дейности, документация за събиране на статистически данни, библиотечни стандарти за статистика; анализ на показателите/ и организация на библиотечната статистика /методи за събиране и обработка на данните/. Отчита недостатъчното събиране на статистика за библиотечните дейности, предприетите мерки от страна на ББИА, анализ на досега използваните показатели, нуждата от използването на унифицирани данни и методи за извличането им, както и от цялостно реформиране на библиотечната статистика.

Необходимостта от измерването на резултатите от дейността на библиотеките и представянето им пред обществеността е в основата на проекта „Оценка на информационната стойност на уеб сайтовете на регионалните библиотеки в България.

Конструиране на препоръчителен модел на уеб сайт, отразяващ резултатите от дейността на регионалната библиотека”, успешно реализиран в края на 2017 г. Резултатите от изследването са представени в три публикации /под печат/ - „Нови подходи за присъствието на българските регионални библиотеки във виртуалното пространство“ /29, в съавт./; „New approaches to the presentation of Bulgarian regional libraries in the virtual space“ /28/, в съавт./ и „Регионалната библиотека- представяне на нейните ресурси и осигуряване на комуникационни връзки с ползвателите и обществото“ /30, в съавт./.. В публикациите се застъпва тезата, че ефективността на всяка библиотека е най-важното условие за нейното функциониране. Особено важно е всички дейности да бъдат видими за обществото, а инструментът за целта е интернет страница/сайт, която да поднася актуална, разбираема, точна и леснодостъпна информация. Публикациите отбелязват липса на установен модел, затова основните цели са проучването на сайтовете чрез събиране на данни за разнообразните библиотечни дейности, съпоставянето им с данни от общински библиотеки в няколко европейски страни и изготвяне на приложим препоръчителен модел на сайт, чрез който да се повиши видимостта от ползите и ефективността на библиотечните дейности. Събраните данни от

сайтовете на 27-те регионални библиотеки в България и от 12 европейски библиотеки са систематизирани, направен и количествен и качествен анализ, а на основата на това е създаден препоръчителен модел на интернет страница.

Трябва да отбележим и редакторската работа на А. Дончева на книгата *книгата на Розвита Пол и Петер те Бьокхорст „Измерване на качеството в библиотеките : оценяване на ефективността“* /31/, свързана до голяма степен с адаптиране на установени в чуждата практика индикатори за ефективност и качество към българската библиотечна практика.

Основни научни, научно-приложни и учебни приноси

- Приносите на хабилитационния труд са посочени по-горе в становището. Най-важният принос от него е извършеното за първи път цялостно проучване на библиотечната инфраструктура в България за целия период от появата на библиотеки в България досега.
- Във всички свои публикации А. Дончева показва съвременен подход към библиотеките, които се развиват в променена обществена и информационна среда и които са изправени пред редица проблеми от управленски и организационен характер. Тези проблеми се изясняват последователно и се подлагат на критичен анализ.
- Задълбочената теоретична подготовка и богат практически опит позволяват на кандидатката да предложи решения на голяма част от поставените проблеми
- С всичките си публикации авторката успява да привлече вниманието на библиотечната общност и държавните органи към неотложните промени на библиотечната инфраструктура у нас
- Разработеното съдържание по основни дисциплини в учебния план на специалността подпомага обучението на студентите

Препоръки

Препоръчвам сериозна редакция на хабилитационния труд преди неговото отпечатване.

Заключение

Като имам предвид цялостната научна, научно-приложна и учебна дейност на кандидата, препоръчвам на членовете на Научното жури за конкурса да гласуват положително за избирането на д-р Анета Дончева Дончева за „доцент” по професионално направление направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки /Книгознание, библиотекознание, библиография - Организация и управление на библиотеките/

15. 06.2018

доц.д-р Елена Янакиева